

kanske samtidigt vidtagit sådana praktiska anordningar som införande av värmeledning och elektriskt ljus. Det var f. ö. mycket lärorikt att se, hur utvecklingen i fråga om sådana praktiska arrangemang gått framåt under ett par decennier. En värmeledning bör inte skylta med skrämmande sotiga varmluftsinsläpp framme i koret, när man kan anbringa små, lätt dolda element (för elektrisk eller annan uppvärmning) på andra, långt lämpligare platser. Inte heller bör man sätta imitationsljus i gamla kronor eller i stakar på altaret, när det är möjligt att anbringa ljuspunkterna så att levande lågor kunna bibehållas överallt, där de av ålder funnits.

Om allt detta och mycket därutöver lämnade utställningen besked i en både rolig och instruktiv form. Sedan var det en smaksak, om den enskilde besökaren erhöll mest behållning av den moderna kyrkokonsten eller av propagandan för en rätt vård av arvet från fordom.

Bertil Berthelson.

Trefaldighetstidens Benedicamus.

Det är en stor förtjänst hos de sista upplagorna av vårt svenska Missale att de olika momentens ursprungskälla anges. Detta är i hög grad stimulerande för var och en, som vill efterforska den musikaliska traditionens historia. Beklagligt är att ännu hela denna viktiga fråga är nästan obeaktad hos oss.

På ett par punkter saknas emellertid anvisningar om momentens ursprung. Så förhåller det sig med fjärde seriens benedicamus. Varifrån kommer då detta vårt nuvarande benedicamus dominicale?

Här må ett par iakttagelser få framdragas, som torde kunna något belysa frågan.

I regel följde ju Benedicamus av ålder samma ton, som dagens kyrie. Ännu i 1697 års koralbok iakttoogs denna princip. För vanliga söndagar anvisas därför däri vid benedicamus den melodi, som f. n. brukas under passionstiden (Musiken till Sv. Mässan nr 72). Denna melodi är ju densamma som första kadensen av det kyrie (nr 3) som f. n. upptages som första alternativ i missalets fjärde serie och som 1697 anvisas som Kyrie dominicale (märk dock att det doriska slutet bevarats i benedicamus nr 72 — medan det fått vika för mollslutet i kyriet nr 3). Dessa båda melodier borde i första hand förenas i samma serie, vilket till dels skett, i passionstidens serie, som upptar kyrie nr 3 som andra alternativ.

I 1697 års koralbok förekommer emellertid därjämte ett alternativ för benedicamus dominicale, som torde vara ursprunget till vårt nuvarande benedicamus nr 70. Till detta »Tackom och låfwom HErran» är fogat ett trefaldigt Halleluja. Detta är unikt för de i koralboken meddelade benedicamus-melodierna.

Att Halleluja vidfogats anvisar oss att detta benedicamus av ålder hört samman med påsktiden. Under denna kyrkans stora jubeltid, bru-

kades tidigare olika melodier för benedicamus, ej blott kyrietonens. Till dessa fogades ett eller flera Halleluja beroende av dagens rang i den kyrkliga festskalet.

Den av Missalet ofta citerade Bjuråkerhandskriften, vilken härrör från omkring 1541, upptar sålunda för påstiden fem, mer eller mindre olikartade alternativ, det första med fyra, det sista med ett Alleluja.

Det tredje av alternativen däri bär rubriken »De dominicis diebus» och skulle alltså brukas på vanliga söndagar under påsktiden. Det var alltså påsktidens benedicamus dominicale, och har trefaldigt Alleluja.

Det är av hypomixolydisk art och har, transkriberat i modern notskrift, följande utseende:

Bil. I.



Tack-om och loffuom her-ran. Al-le lu-ja al-le-lu-ja al-le-lu-ja.

Samma melodi, med obetydliga avvikelser och med två Alleluja, brukas enligt gällande Graduale romanum under veckan mellan påsk-afton och lördag efter påsk.

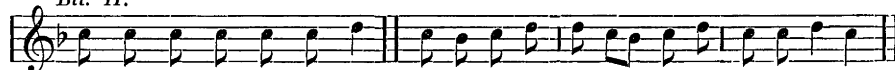
Melodien återfinnes i Bjuråkerhandskriften även med tvåfaldigt Alleluja och frygiskt slut.

Det synes rätt naturligt att man skulle söka rädda detta vackra klingande benedicamus när en gallring bland de tidigare många alternativen i mässan av olika skäl kom att företagas. Så kom det med som alternativ ej blott före påsktiden utan också på andra söndagar.

På så sätt upptages det, som ovan nämnts i 1697 års koralbok. Melodien har emellertid transporterats upp en kvart men i övrigt bevarats tämligen oförändrad.

En något större förändring har melodien undergått i Riddarholmshandskriften (från 1694): (Melodien noteras i Riddarholmshandskriften med helnoter.)

Bil. II.

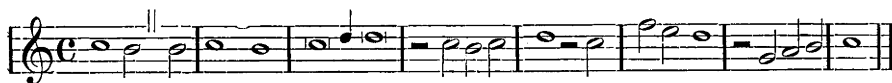


Tack-om och låf-wom Her-ren. Al-le-lu-ja. Al-le-lu-ja. Al-le-lu-ja.

Det andra Halleluja har här något förenklats. Märk dock att kyrkotonartskaraktären bevarats: b-tecknet är tydligt utsatt! Märk också att handskriften synes förutsätta betoningen: Hallelu'ja.

Gå vi så till Hæffners Svenska Messan utgiven 1817, så meddelas ju där en »serie» till mässans ordinarium: till Kyrie t. ex. n:r 3, men där förekommer icke den därtill hörande ursprungliga benedicamusmelodien. Sambandet mellan kyrie och benedicamus är försvunnet. Här återfinnes endast vårt nuvarande n:r 70, helt visst därför att detta var det då brukligaste. Om det gäller förvisso Hæffners ord i anvisningen för mässans begagnande att det är »liksom allt annat hvad af församlingen skall sjungas, taget såsom det vanligen sjunges». Prästens versus, som ej ackompanjerades, har följande utseende:

Bil. III.



Tackom och låfwom Her-ren! Halelu - jah! Ha - le-lu-jah! Halelu-jah!

Det torde knappast vara möjligt annat än att detta är en ytterligare ombildning av den förut citerade benedicamusmelodi, som ursprungligen hört påsksöndagarna till. Vad har skett med den? Under århundradet som ligger mellan Ridderholmshandskriften och Hæffner har bl. a. kyrkotonartsmedvetandet försvunnit — men har hamnat i durtonart. Recitationen på c har förvandlats till en slapp melodisk rörelse nedåt mot undersekunden på obetonad stavelse — detta kan ha haft sin orsak i att recitationen i så högt läge verkade tröttande eller ock i att man velat utbyta recitationen i en melodisk växling. Slutligen har den fria av texten bestämda rytmen inklämts i modernt takt-schema. Märk den därav betingade och tydligen avsedda textningen: Halle'luja'h.

1897 års musik till svenska mässan har med mindre variationer bevarat Hæffners melodiform. Under tiden hade emellertid i prästens versus det tredubbla Halleluja vid benedicamus uteslutits ur handboken. Då det förmodligen kändes otillfredsställande att låta versus sluta i sekundläge — vilket blev fallet när man skar av frasen före det första Halleluja — infördes som alternativ en ny form för prästens del, där slutet lånades från det sista Halleluja. Vårt nuvarande Missale medtar ej detta sista alternativ. Ingendera av de år 1897 meddelade melodiformerna kan anses tillfredsställande. Svårigheten kommer att fortstå så länge Halleluja saknas i prästens versus.

En jämförelse mellan vårt nuvarande söndagsbenedicamus med Bjuråkershandskriftens alternativ för påsktidens söndagar synes mig utfalla till det senares förmån. Det präglas av en festlig klangfullhet, som århundradenas utveckling tyvärr ej bevarat.

Det synes mig eftersträfvansvärt att detta av påskjubel fyllda benedicamus åter finge framträda i sitt ursprungliga skick och höras i vår gudstjänst.

Då det f. n. bör kunna användas vid vespergudstjänster o. d. meddelas här ett ackompanjemang till detta Benedicamus utarbetat av Albert Runbäck, som välvilligt ställt det till förfogande. Prästens part bör helst sjungas utan varje ackompanjemang.

Bil. IV.

Harm. av Albert Runbäck.

V. Tack-om och lov-om Herren. Hal-le-lu-ja, Hal-le - - lu - ja, Hal-le - lu-ja.

R. Her - ren va - re tack och lov. Halle-lu - ja, Hal - le - - lu - ja, Hal - le - lu - ja.

Arthur Adell.

Sammanträden och kurser.

Kyrkomusik-kursen i Katrineholm den 31 juli - 3 aug.

Då Strängnäs stifts organistförening höll sitt årsmöte förra året, framfördes från flera håll önskvärdheten av att föreningen i samband med kommande årsmöten anordnade kortare kyrkomusikaliska kurser. Redan i år lyckades styrelsen på grund av gynnsamma förhållanden att tillmötesgå dessa önskemål och anordna en dylik kurs i Katrineholm. Ett 40-tal deltagare, de flesta organister och kantorer, hade kommit tillstädes. Medräknas de vid särskilda tillfällen medverkande körerna — Olaus Petrikyrkans i Örebro motett-kör, Stora Malms kyrkokör, Bettna kyrkokör och Bettna barnkör — voro över hundra-talet personer engagerade i kursen.

Kursen inleddes med gudstjänst i Katrineholms kyrka. Predikant och liturg var kyrkoherde John Grafström, Husby-Oppunda. Som introitus sjöng Stora Malms förstirka kyrkokör under kantor Paul Littorins ledning J. S. Bachs »Dig skall ditt Sin sjunga» ur kantat nr 28. I den efter predikan följande, gregorianskt utformade gudstjänsten (Ev. tidedgård, Morgonböner för skolan) medverkade Bettna barnkör, gosskör och flickkör på var sin sida i koret.

Kursarbetet begyntes med ett i högsta

grad aktuellt föredrag. Sedan nämligen organistföreningens ordförande, musikdirektör Cyrus Granér, hälsat deltagarna välkomna, gav musikdirektör Waldemar Ahlén en orientering i kommittéförslaget rörande alternativa melodier till Nya psalmer. Denna intressanta orientering fick ytterligare perspektiv och färg genom åtföljande praktiska demonstration, i vilken fyrtio friska strupar deltog. Det blev verkligen en psalmsång sådan man sällan får höra! Nästa föreläsare var musikdirektör Adolf Andréén, som under kursens lopp gav några föreläsningar över ämnet »Problem och spörsmål inom det praktiska körarbetet». Särskilt ägnades uppmärksamheten tvenne alltid aktuella och för vår körkultur synnerligen ömma punkter, nämligen register- och fraseringsfrågan, den senare i vad avser sedvanliga inadventenser, av föreläsaren klassificerade i takt-, melodi- och accent-»provokationer», allt rikt belyst av ett synbarligen outtömligt förråd av ex. ur praktiska livet och i nära anslutning till de principer, som den på hithörande område så erfarne föreläsaren med lika enkla som effektiva medel genomfört i sina »Svenska stamsånger», vilka väl ingen undervisare i skolsång knappast borde vara utan. Att sålunda de musikaliska exkursionerna gävo